Eduskunta
Ulkoasiainvaliokunta
UaV@eduskunta.fi

Viite: Ulkoasiainvaliokunnan lausuntopyyntö VNS 6/2016

Ulkoasiainvaliokunta on pyytänyt Suojelupoliisilta asiantuntijakuulemista ja -lausuntoa ulko- ja turvallisuuspoliittiseen selontekoon liittyen aiheista terrorismi ja ääriliikkeet sekä kyber- ja hybridiuhat. Pyydettynä lausuntonaan Suojelupoliisi toteaa kunnioittavasti seuraavaa:

1. Suomen terrorismitilanne

Terrorismin torjunnan kohdehenkilöiden määrä Suomessa on kasvanut huomattavasti viime vuosien aikana. Vuodesta 2012 vuoteen 2014 kasvu on ollut 45 % ja kasvu on jatkunut edelleen nykyisen kohdehenkilömäärän ollessa yli 300. Kasvu selittyy sekä kotoperäisellä radikalisaatiolla että maahan saapuneilla radikalisoituneilla henkilöillä. Merkittävällä osalla kohdehenkilöistä on vierastaistelijakokemusta tai he ovat muuten osallistuneet vakavaan terroristiseen toimintaan. Terroristiseen toimintaan liittyviin henkilöihin kohdistuva tiedonhankinta on entisestään vaikeutunut, koska terroristiryhmät suojaavat operatiivista toimintaansa entistä tehokkaammin.

Suomen vastainen jihadistinen propaganda on lisääntynyt. Sekä suomalaisia että suomen kieltä on käytetty muun muassa ISILin propagandassa. Kansainvälisiin kriisinhallinta- ja koulutusoperaatioihin osallistuminen on mahdollisesti nostanut Suomeen kohdistuvaa uhkaa. Suomi ei edelleenkään ole terroristijärjestöjen ensisijainen tai strateginen kohde, mutta yksittäisten tekijöiden väkivaltaisten tekojen uhka on kuitenkin edelleen kohonnut. Suomessa toimivat terrorismiin liittyvät verkostot ovat toistaiseksi keskittyneet pääosin Somalian, Irakin ja Syyrian konfliktialueille suuntautuviin tuki- ja fasilitaatiotoimiin.

ISILin tiedetään soluttaneen Eurooppaan suuntautuvia pakolaisvirtoja. Suojelupoliisin tietoon on viimeisen vuoden aikana uskottavia vihjeitä Suomeen saapuneista terroristitaustaisista henkilöistä. Suomen viranomaiset ovat käynnistäneet vihjeiden perusteella rikostutkintoja ja tiedusteluoperaatioita. Tällaisten rikosten tutkimukset ovat usein haastavia kansalliselle oikeusjärjestelmälle muun muassa rikosten vakavuuteen, tekopaikkaan ja muihin olosuhteisiin liittyvien ongelmien takia. Rikoksiin syyllistyneiden saattaminen edesvastuuseen ja vakaviinkin rikoksiin syyllistyneiden maasta poistaminen on vaikeaa. Suomeen saapuneita turvapaikanhakijoita on myös kadonnut.

2. Väkivaltaiset ääriliikkeet

Äärioikeisto

Nopeasti muuttunut turvapaikanhakijatilanne ja sen nostattama maahanmuuttovastaisuus loivat loppuvuodesta 2015 lähtien otollisen ilmapiirin äärioikeistolaisen liikehdinnän aktivoitumiselle ja kasvulle. Suomessa nousikin esiin uusia äärioikeistolaisia ryhmittymiä, joista näkyvin on *Soldiers Of Odin*. Tämä omaehtoista turvallisuuden valvontaa kaduilla suorittava järjestö levisi nopeasti eri puolille Suomea sekä myös useisiin muihin maihin. Järjestön alkuperäinen ideologinen perusta on avoimen äärioikeistolainen, mutta laajennuttuaan ja rekisteröidyttyään viralliseksi yhdistykseksi se on muuttanut julkikuvaansa maltillisemmaksi. *Soldiers Of Odin* on kuitenkin perusteltua luokitella edelleen vähintäänkin maahanmuuttovastaiseksi järjestöksi. Sen toimintaan liittyy viharikosten ja väkivallan uhka, koska järjestössä on mukana rasistisia ja väkivaltaentisyyttä omaavia henkilöitä.

Väkivaltaisista äärioikeistolaisista liikkeistä vakavimman uhkan muodostaa kansallissosialistinen *Pohjoismainen Vastarintaliike* (PVL), joka vuoteen 2016 saakka tunnettiin nimellä *Suomen Vastarintaliike*.

Se on vuonna 2008 perustettu rekisteröimätön järjestö, jonka julkilausuttuna tavoitteena on pohjoismaisen kansallissosialistisen valtion luominen. PVL voidaan määritellä luonteeltaan vallankumouksselliseksi ja militantiksi ääriryhmäksi.

PVL:llä on paikallisosastoja seitsemässä kaupungissa. Aktiivisia jäseniä järjestöllä on noin 70 ja lisäksi arviolta 200 tukijäsentä. Liikkeen yleisin toimintamuoto on propagandan levittäminen, josta on kirjattu useita rikosilmoituksia kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. PVL:n jäsenet syyllistyvät vuosittain myös väkivaltarikoksiin. Väkivaltaa esiintyy pääosin julkisten tapahtumien yhteydessä, ja se on luonteeltaan spontaania ja reaktiivista. Liikkeen jäsenillä on suhteellisen matala kynnys reagoida eriäviin mielipiteisiin tai liikettä halventaviin kommentteihin väkivaltaa käyttämällä tai sillä uhkaamalla.

Suomessa PVL ei tällä hetkellä uhkaa kansallista turvallisuutta. Liikkeen harjoittama katuväkivalta muodostaa kuitenkin konkreettisen turvallisuusuhkan erityisesti vähemmistöjä ja poliittisia vastustajia kohtaan.

PVL:n lisäksi Suomessa toimii myös muita äärioikeistolaisia radikaaliryhmiä. Valtaosa niistä on uusnatsismiin ja rasistiseen skinheadperinteeseen pohjautuvia pieniä ja paikallisia kerhoja, joiden jäsenet syyllistyvät ajoittain katuväkivaltaan.

Äärivasemmisto

Väkivaltaista äärivasemmistolaista liikehdintää esiintyy Suomessa anarkismin ja antifasismin toimintaympäristöissä. Anarkistiliike ei ole kovinkaan järjestäytynyt vaan pääosin verkon välityksellä kommunikoiva ja ajoittain yhteen kokoontuva löyhä verkosto yksittäisiä henkilöitä ja pieniä ryhmiä.

Anarkistiliikkeen harjoittama väkivalta jakautuu kolmeen eri muotoon. Yleisintä on mielenosoitusten yhteydessä esiintyvä mellakointi, jossa väkivalta kohdistuu ensisijaisesti poliisiin. Väkivaltaisia mielenosoituksia on Suomessa vuosittain muutamia. Hieman harvinaisempi väkivallan muoto on anarkistien vastustamiin tahoihin kohdistuvat sabotaasiluonteiset tuhotyöt. Tällaisia iskuja tapahtuu epäsäännöllisesti ja kausiluonteisesti. Kasvava uhka liittyy äärivasemmiston ja äärioikeiston väliseen vastakkainasetteluun, joka konkretisoituu ajoittain väkivaltaisina yhteenottoina tai niiden yrityksinä. Vastakkainasettelu on voimistunut viimeisten vuosien aikana, ja turvapaikanhakijatilanne on kärjistänyt sitä entisestään. Väkivaltaisen antifasistisen toiminnan keskiössä on löyhä *Antifa*-verkosto, jonka ensisijaisena kohteena on *Pohjoismainen Vastarintaliike* ja *Soldiers Of Odin*, mutta kohteiksi voivat valikoitua myös maahanmuuttovastaisiksi tai oikeistopopulistisiksi profiloituvat tahot.

Radikaalit vaihtoehtoliikkeet

Radikaaliin vaihtoehtoliikehdintään liittyvä väkivalta on lisääntynyt viimeisen kahden vuoden aikana. Erityisesti ydinvoiman vastaisessa liikkeessä on esiintynyt poikkeuksellisen paljon väkivaltaista toimintaa sen jälkeen, kun uuden ydinvoimalahankkeen rakennustöiden valmistelu käynnistyi Pyhäjoella. Ydinvoimaa vastustavat ekoanarkistit ovat kohdistaneet väkivaltaa sekä ydinvoimalan työmaa-alueen vartijoita että muita alueella työskenteleviä henkilöitä kohtaan. Myös hankkeessa mukana olevien yritysten ajoneuvoihin kohdistuneet tuhotyöt Pyhäjoella ja pääkaupunkiseudulla ovat aiheuttaneet mahdollista henkeen ja terveyteen kohdistuvaa uhkaa. Ydinvoiman vastaiseen radikaaliliikehdintään on osallistunut tänä vuonna poikkeuksellisen paljon ulkomaalaisia aktivisteja useista eri maista. Ydinvoimalahankkeen arvioidaan säilyvän pitkäkestoisena protestoinnin ja myös laittoman toiminnan kohteena.

Yli kymmenen vuoden hiljaiselon jälkeen eläinoikeusliikkeen radikaali siipi on myös jälleen aktivoitunut. Kesäkuussa 2016 *Eläinten vapautusrintaman* (EVR) nimissä esiintyvät aktivistit polttivat pääkaupunkiseudulla useita linja-autoja aiheuttaen vakavaa vaaraa paikalla olleille työntekijöille. Törkeän tuhotyön motiivina oli liikennöitsijän tekemä yhteistyö turkisalan yritysten kanssa.

3. Suomeen kohdistuva tiedustelu

Suomea vastaan kohdistuu laajamittaista perinteistä henkilötiedustelua, joka on luonteeltaan pitkäkestoista ja jatkuvaa. Maan väkilukuun suhteutettuna Suomeen pysyvästi sijoitettujen tiedusteluupseereiden määrä on yksi suurimmista länsimaissa.

Ulkomaisen tiedustelun keskeisimpiin päämääriin kuuluvat Suomen politiikan ennakoiminen ja päätöksiin vaikuttaminen. Säännöllisesti on myös havaittu pyrkimyksiä vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen. Tietojen hankintaa ja vaikuttamisyrityksiä kohdistetaan etenkin päätöksiä valmisteleviin ja niitä toteuttaviin tahoihin.

Muutaman viime vuoden aikana on Suojelupoliisin tietoon tullut konkreettisia tapauksia pyrkimyksistä vaikuttaa mm. Suomen energiapoliittiseen päätöksentekoon ja siihen liittyvään yleiseen mielipiteeseen.

Muita ajankohtaisia tiedusteluprioriteetteja ovat mm. Suomen poliittisen johdon ja väestön suhtautuminen Natoon liittymiseen, Suomen EU-politiikka, Suomen tuleva Arktisen neuvoston puheenjohtajuus sekä ihmisoikeuksien noudattamiseen liittyvät kysymykset Suomessa.

Tiedusteluntorjunnan näkökulmasta merkityksellistä on myös kysymys kaksoiskansalaisuudesta. Esimerkiksi kaikki Venäjän kansalaiset ovat kaksoiskansalaisuudesta riippumatta Venäjän lakien mukaan velvoitettuja auttamaan Venäjän turvallisuusviranomaisia.

4. Hybridivaikuttaminen

Hybridiuhassa on kiteytettynä kyse vieraan valtion vihamielisestä vaikuttamisesta toisen valtion päätöksentekijöiden toimintaan laajalla keinovalikoimalla. Hybridiuhille on ominaista tietty hienovireisyys. Vieras valtio pyrkii yleensä toteuttamaan toimenpiteen siten, ettei kohdevaltio voi olla aivan varma onko kyseessä vieraan valtion ohjaama tietoinen operaatio vai ei.

Hybridiuhka tuli sotilaallisena terminä käyttöön Ukrainan kriisin yhteydessä, jossa Venäjän epäillään toteuttaneen aluevaltauksen. Perinteisen sotilaallisen operaation sijaan Venäjän epäillään toteuttaneen Krimin valtauksen vaikuttamalla väestöön sekä päätöksentekijöihin. Keinovalikoima oli ennennäkemättömän laaja: aina tunnuksettomista joukoista ja Ukrainan sähkönjakeluverkon toimintaa haitanneesta kyberhyökkäyksestä paikallisväestöön vaikuttamiseen.

Itse ilmiö ei kuitenkaan ole uusi. Vaikuttaminen on kuulunut imperiumien keinovalikoimaan aina. Vaikuttamisen torjunta on siten myös ollut turvallisuus- ja tiedustelupalveluiden keskeinen tehtävä vakoilun torjunnan lisäksi. Vihamielisyyden aste on kuitenkin aina vaihdellut maailmanpoliittisen tilanteen mukaan. Digitalisaation tuoma historiallisen nopea talouskasvu sekä Itä-Euroopan mullistukset vähensivät hetkellisesti alueen imperiumien intressiä vaikuttamiseen, mutta jo nyt voidaan todeta tilanteen olleen tilapäinen.

Suomessa on havaittavissa sekä ilmiöitä, joissa voi olla kyse valmistautumisesta tulevaan vaikuttamiseen että suoranaisesta vaikuttamisesta. Toimenpiteitä, joissa saattaa olla kyse valmistautumisesta tulevaan vaikuttamiseen kriisitilanteessa, havaitaan jatkuvasti. Tällaisesta voi olla kyse maakaupoissa, joissa ei näyttäisi olevan liiketaloudellista tai kiinteistön tavanomaiseen käyttöarvoon liittyvää logiikkaa. Vieraan valtion lukuun toimiva maanomistaja voi kuitenkin rakentaa kiinteistölleen rakennelmia, joita vieras valtio voisi kriisitilanteessa hyödyntää esimerkiksi liikenneväylien sulkemisessa tai tunnuksettomien joukkojen majoittamisessa.

Kyberympäristöstä vastaava esimerkki on kriittistä infrastruktuuria ohjaavien järjestelmien ohjelmistoversioiden tietotekninen kartoitus, jota on havaittu useissa Euroopan maissa. Kun vihamielinen valtio tietää kohdeympäristön ohjelmistoversiot, toimivien hyökkäysmenetelmien valitseminen käy kriisitilanteessa nopeasti.

Informaatiovaikuttamisen osalta julkisuudessa puhutaan paljon sosiaalisen median "trollauksesta". Sellaisen vaikutus on Suomen kaltaisessa korkean koulutustason maassa kuitenkin pienempi kuin ilmiön saama huomioarvo. Huomattavasti vakavampi uhka on suora henkilövaikuttaminen päätöksentekijöihin.

5. Kyberuhat

Kyberuhassa on kyse digitaaliseen ympäristöön kohdistetusta teknisestä hyökkäyksestä, jonka tavoitteena voi olla tiedon anastaminen tai tähän ympäristöön kuuluvan järjestelmän toiminnan häirintä. Koska digitaalisilla järjestelmillä ohjataan reaalimaailman toimintoja, operaation vaikutus voi ilmetä reaalimaailmassa, mutta ensisijainen vaikutus kohdistuu silti aina ensin tietojärjestelmään.

Kyberhyökkäys ei ole erityisen toimiva hybridityökalu syvän rauhan oloissa, joissa tavoitteena on muovata väestön mielialaa hienovireisesti. Käyttäjä joko ei kyber-hyökkäystä havaitse, tai jos havaitseekin, menee hyökkäys normaalin toimistotekniikan toimintahäiriön piikkiin. Sellaisella ei juuri väestön mielialaan vaikuteta. Niinpä rauhanaikana kybervektori on ennen kaikkea oikeudettoman tiedonhankinnan - vakoilun - työkalu, ei niinkään vaikuttamisen. Kriisiaikana tilanne on kokonaan toinen. Yhteiskuntaa ohjataan digitaalisilla järjestelmillä, jolloin yhteiskunnan toiminnan voi myös lamauttaa digitaalisilla järjestelmillä.

Suomessa havaitaan jatkuvasti myös ulko- ja turvallisuuspoliittiseen päätöksentekoon kohdistuvaa kybervakoilua. Viimeisen vuoden aikana tekotapa on muuttunut aiempaa varsin sofistikoitunutta kybervakoilua paljon näkyvämmäksi.

Suojelupoliisin päällikkö, poliisineuvos Antti Pelttari